

Karmel 1/1986

Långfredag

av Hans Urs von Balthasar

Hur kommer det sig att mänskligheten ända in i vår tid inte kan bli kvitt denna för snart tvåtusen år sedan utspelade process med dödlig utgång? Har inte otaliga andra lika spektakulära skådeprocesser utspelats fram till våra dagar, ja, särskilt nu, vilkas himmelskriande orättfärdighet borde uppröra oss och ta vår uppmärksamhet i anspråk lika mycket som den urgamla processen vid påsktiden i Jerusalem?

Ändå är det så att alla grymheter i utrotningsläger och i Gulagarkipelagen upptar mänskligheten mindre - av den ständigt strida, ja, ökande flod av böcker och diskussioner om Jesus att döma - än avrättningen av denne ende oskyldige, om vilken skrifterna berättar. Gud har tydligen - genom hans uppståndelse från de döda - själv tagit parti för honom och bekräftat hans rätt.

Skulle han alltså ha varit - det är det som diskuteras - mänsklighetens enda, stora och slutgiltiga syndabock, som denna mänsklighet kastat all sin synd på och som han i egenskap av Guds Lamm burit bort? Så påstår en av vår tids etnologer, René Girard, vars böcker på senare år börjat väcka stort uppseende i Amerika, Frankrike och Tyskland.

Enligt honom skulle all mänsklig kultur från början vara uppbyggd på syndabocksmekanismen, dvs. på människornas listiga påfund för att övervinna sina ömsesidiga aggressioner på en nästan slumpvis utvald syndabock och göra den till det offer som skulle blidka en som man förmodade vredgad gudom. Men denna gudomliga vrede skulle, enligt Girard, inte vara något annat än människornas egna aggressioner mot varandra.

Även om denna mekanism, efter att ha sövts ner under en tid, måste upprepas gång på gång för att världshistorien skulle kunna gå vidare någorlunda hyggligt, skulle den ha uppnått sin absoluta höjdpunkt i den allmänna förkastelsen av Jesus, såväl från hedningarnas som från judarnas och även de kristnas sida: de på Jesus kastade synderna skulle emellertid av honom *verkligt* ha blivit övertagna och bortburna, så att den som tror på det från och med nu kan leva i frid med sin broder.

Girards tankar är intressanta. De aktualiserar på ett nytt sätt processen mot Jesus. Men man måste ändå ställa honom följande fråga: Varför skulle just detta mord, det sista i en lång rad, vara den avslutande händelsen i världshistorien, det som förebådar den sista tiden? Människorna har ofta kastat sin skuld på oskyldiga syndabockar. Varför har då denne *ende* bärare av synd betytt en vändning för världen i dess helhet?

Svaret är enkelt för den som tror: det är *inte* det faktum att vi ännu en gång gärna ville bli av med vår skuld som har verkat avgörande här. Naturligtvis vill ingen vara skyldig: Pilatus tvär sina händer och förklarar sig vara oskyldig; judarna förskansar sig bakom sin lag, den lag som begär att de skall fördöma en hädare, de handlar alltså fromt och gudfruktigt.

Till och med Judas ångrar sitt dåd. Han kommer tillbaka med blodspengarna, och då man inte vill ta emot dem, kastar han dem framför översteprästens fötter. Ingen vill vara skyldig. Men just därför att de alla vill dra sig ur spelet, blir de överbevisade av Gud om att de är medskyldiga till denne rättfärdiges död.

Det är inte vad människorna gör som i sista hand betyder något. *Utan* att det finns en, som har både viljan och förmågan att ta deras skuld på sig. Ingen av de andra syndabockarna har förmått detta. Men det är just för att ta på sig detta som Guds Son, enligt Nya Testamentet, blev människa.

För att leva fram mot den ”stund” som väntar honom vid hans livs slut, det förskräckliga dop som han måste döpas med, som det heter, den stund då han inte endast till det yttre blir fängslad och släpad inför domstolen, inte bara får sin kropp söndertrasad av gisslet och naglas vid korset, utan som även tränger in i hans själ, i hans ande, i hans innersta förhållande till Gud, hans Fader, och fyller allt med övergivenhetens tomhet och dödliga ångest som med en för honom fullständigt främmande, fientlig, dödligt giftig substans, som berövar honom varje tillfälle att få tillgång till den källa av vilken han lever.

Man kan tänka på den scen i Uppenbarelseboken där ”avgrundsbrunnen blir öppnad och rök stiger upp ur brunnen som röken från en stor ugn och solen och luften förmörkas av röken från brunnen” och fasansfulla gräshoppor kommer ut, som sticker och plågar ”som skorpioner” (Upp 9:2 ff).

I detta fasansfulla mörker, i denna gudsförgätenhet, uttalas orden på Olivberget: ”Om det är möjligt, Fader, så låt denna bägare gå förbi mig.” Den bägare det här är tal om är känd från Gamla Testamentet: det är den bägare som är full av Guds vrede och förtörelse, den som måste tömmas till botten av syndarna, och som det otrogna Jerusalem och även fiendefolk som Babylon, blir hotade med eller blir tvingade att dricka. I samma fasansfulla själsmörker utstöts skriket på korset, frågan varför Gud har övergivit honom.

Den ropande vet endast att han är övergiven, varför kan han inte veta i detta mörker. Han får helt enkelt inte veta det, eftersom tanken på att det skulle kunna vara ett ställföreträdande bärande av andras mörker redan skulle vara en lättnad, en ljusglimt. Men något sådant kan inte tillåtas nu, då det rör sig om en rening av förhållandet mellan Gud och den syndiga världen på blodigt allvar.

Den som genomlider natten är den helt Oskyldige. En annan skulle inte kunna bära den på ett både ställföreträdande och fruktbart sätt. Vilken människa, vare sig hon nu är helt vanlig eller utomordentlig, skulle väl ha en rymd inom sig där hela världens skuld kunde få

rum? En sådan inre rymd kan bara den ha som står på gudomligt avstånd, mitt emot den evige Fadern, alltså Sonen, vilken även som människa är Gud.

Här ligger en avgrundsdjup hemlighet förborgad, ty det finns faktiskt en oändlig skillnad mellan det avlande skötet i Gud Fadern och den avlade livsfrukten, Sonen, trots att båda är en enda Gud i den Helige Ande. Många teologer säger nuförtiden med rätta: Just på korset blir denna skillnad helt uppenbar, just här blir den gudomliga Treenighetens hemlighet fullt kungjord.

Avståndet är så stort - i Gud är ju allt oändligt - att världens hela främlingskap och synd får plats i det, så stort att Sonen kan ta allt detta med in i sitt förhållande till Fadern, utan att den ömsesidiga, eviga kärleken mellan Fadern och Sonen i den Helige Ande därigenom lider någon skada. Synden blir så att säga förbränd i denna kärlekseld, ty Gud är, som Skriften säger, en förtärande eld, som inte tål något orent i sig, utan förbränner det.

Jesus, den korsfäste, genomlider i vårt ställe vårt inre främlingskap inför Gud och vårt mörker i förhållande till honom, och detta är så mycket mer smärtsamt för honom som han inte själv bär skulden till det. För honom har vårt mörker inget förtroget över sig, utan är det helt främmande och fasansfulla. Ja, det han lider är djupare än en vanlig människa, även om hon blev dömd till att förkastas från Gud, skulle *kunna* lida.

Ty endast Sonen, den människoblivne, vet vem Fadern i sanning är och vad det innebär att undvara honom, att skenbart ha förlorat honom för alltid. Det är meningslöst att kalla detta lidande för helvete, eftersom det i Jesus inte finns något som helst gudshat, utan en smärta som är djupare och mera tidlös än vad en vanlig människa skulle kunna uthärda, vare sig i detta livet eller efter döden.

Vi kan inte heller säga att Gud Fadern "straffar" den lidande Sonen i vårt ställe. Det rör sig inte om straff, ty det verk som här blir fullbordat mellan Fadern och Sonen under den Helige Andes verkan, är oblandad, ja, renaste kärlek och därför också fullständigaste frivillighet, såväl från Sonens som från Faderns och Andens sida. Guds kärlek är så rik att den också en gång kan anta denna dunkla form, av kärlek till vår dunkla värld.

Och vi då, vad skall vi göra? "Från sjätte till nionde timmen föll ett mörker över hela landet." Det var som om kosmos kände på sig vilken avgörande händelse som här utspelade sig, som om det tog del i förmörkelsen av Kristi själ. Vi behöver inte förmörka oss, vi är redan tillräckligt främmande och dunkla. det skulle räcka om vi i den förmörkade värld som omger oss håller fast vid tron och i vårt liv är förvissade om att det är sant att allt inre ljus, all inre glädje och trygghet, allt livsmod har sitt ursprung i Golgotas mörker, och att vi aldrig glömmer att tacka Gud för det.